

Cemil Bülbül, **Eski Yakınoğu Tarihinde Alalah**, 259 sayfa, Altınpost Yayıncılık, Ankara, Aralık 2012, Birinci Baskı, ISBN:978-605-4715-58-9.

Arş. Gör. Mehmet Yunus AKREP*

Günümüzde ‘Eskiçağ Tarihçiliği’ denildiğinde, çoğu zaman akıllara, Perslerin ortaya çıkışından sonraki sürecin gelmesi gibi bir bakış açısı vardır ki bu zaten unutulmaya yüz tutmuş ‘Eski Dođu’ kavramını derinden sarsmaktadır. Üzerinde yaşadığımız Anadolu toprakları öylesine eski ve köklü bir tarihe sahiptir ki bunun farkına 19. Yüzyılın sonlarında varan Avrupalı çoğu devlet, arkeologlarını zaman kaybetmeden ülkemize göndermiş ve çok kapsamlı kazı çalışmalarına başlatmıştır. Ele geçirilen eserlerin bir kısmı illegal yollarla yurt dışına kaçırılmış, bir kısmı da resmi işlemler dahilinde ülkemizdeki müzelerde sergilenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında verilen emirler ile Türkiye’de de geniş çaplı arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmüş ve çok değerli bilgilere ulaşılmıştır. İçinde yaşamış olduğumuz zamanın arkeolojik çalışmalarının kalitesine bakıldığında ise bir Füzuran Kınal’ı bir Sedat Alp’i minnetle andığımızı ifade etmek yerinde olacaktır. Eskiçağ tarihçileri tarafından fazla ilgi görmeyen ve ‘Arkeoloji’ bilim dalına bırakılmak istenen ‘Eskidođu’ araştırmaları hakkında Yrd. Doç. Dr. Cemil Bülbül* tarafından hazırlanmış olan “Eski Yakınoğu Tarihinde Alalah” isimli kitap, unutulmuş daha da kötüsü birçok tarihçi tarafından hiç bilinmeyen Alalah/Tel Açana yerleşim yerini hatırlatması bakımından, bir nebze olsun bu işe gönül vermiş herkesi mutlaka sevindirmiştir.

“Eski Yakınoğu Tarihinde Alalah” isimli kitap, özgeçmiş (s.5), önsöz (s.7-9), kısaltmalar (s.13-16) ve girişle başlayıp (s.17-29) beş bölümden oluşmakta devamında ise sonuç (151-158), kaynakça (s.159-176), ekler (s.177-253) ve indeks (s.255-259) verilmektedir. Ayrıca her bölüm kendi içerisinde konuyla paralel farklı başlıklara ayrılmış olup, konuyla bağlantılı daha detaylı bilgilere inilmeye çalışılmıştır. Yazar, her sayfanın altında dipnotlar vermiş ve anlatılanları kaynaklar ile desteklemiştir.

* GŞÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, m.yunusakrep@gumushane.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Cemil Bülbül halen Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nde görev yapmaktadır. Ayrıca “Amurrular (Arapların En Eski Ataları)” isimli bir başka kitabı da mevcuttur.

Giriş bölümünden itibaren spesifik bilgiler vermeye başlayan yazar, öncelikle, günümüz Antakya sınırları içerisinde yer alan Alalah yerleşim yerinin de adının sıkça geçeceği, M.Ö. 2. Bin yılın genel siyasi durumunu kısaca anlatmıştır.

Birinci bölüme ‘Alalah’ın Tarihi Coğrafyası’ diye genel başlık atan yazar, bir alt başlıkta ise ‘Alalah’ın Tarihi Coğrafyasına Genel Bir Bakış’ (s.21-28) diye devam etmektedir. Bu kısımda Alalah’ın bulunduğu Amik ovası ve civarının fiziksel coğrafyası ve iklim koşulları anlatılıp, bu eski şehrin stratejik avantajları açıklığa kavuşturulmuştur. Aynı bölümün bir diğer başlığı olan ‘M.Ö. 15. Yüzyılda Alalah Ülkesinin Tarihi Coğrafyası’ isimli kısımda Alalah’ın bilinen kralları üzerinden bazı saptamalara gidilmiş, bilim adamlarının şehrin sınırları ve tabletlerdeki konular hakkındaki yorumları üzerinde durulmuş ve bölümün sonunda Alalah tabletlerinde geçen eski yer isimleri verilmiştir. (s.28-45)

İkinci bölümde ‘Kaynaklar’ başlığı altında bir diğer alt başlık olan ‘Yazılı Kaynaklar’ karşımıza çıkmaktadır. (s.45-63) Burada yazar Alalah yerleşim yerinin M.Ö. 2.binyıl görünümünü hakkında bilgiler verilmektedir. Özellikle Sir Leonard Woolley’in, Alalah’ın tarihi ile ilgili bilgilerin ortaya çıkmasındaki çabası anlatılmaktadır. Ayrıca Alalah tabletleri hakkında yazılan bazı kapsamlı makalelerin isimleri verilmektedir. Bu alt başlığın devamında ise VII. ve IV. tabaka başlıklarını görmekteyiz. Burada özellikle VII. tabakadan ele geçirilmiş tabletlerin tercümelerinin verilmesi dikkat çekmektedir. IV. tabaka tabletlerinde ise 15. yüzyıla tarihlendirilme yapılmış ve bu dönemdeki civar devletler ile ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. ‘Kaynaklar’ başlığı altındaki bir diğer alt başlık olan ‘Arkeolojik Kaynaklar’ (s.63-71) bölümüne geldiğimizde, Alalah/Tel Açana kazılarının kazı tarihçesi ve bu kazıya verilen desteklerin süreci farklı üç başlık altında toplanmıştır.

Üçüncü bölümde bir diğer başlık olan ‘Alalah Kentinin Kronolojisi’ (s.73-77) karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde özellikle ele geçen tabletler ışığında Alalah’ın bilinen kralları ile civar devletlerin kralları hakkında bir eş zamanlılık yoluna gidilerek tarih hesaplamasına gidilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölüme gelindiğinde, kitabın belki de en can alıcı başlığı olan, ‘Alalah Tarihi’nin Ana Hatları ve Alalah’ın Komşularıyla Olan İlişkileri’ (s.79-129) kısmını görmekteyiz. Bu bölümde kendi içerisinde dört alt başlığa ayrılarak devam etmektedir. Bu alt başlıkların ilki olan ‘Mitanni ve Mısır Egemenliğinde Alalah’ kısmına baktığımızda (s.79-92) daha çok Mitanni ve Mısır’ın kendi siyasi olayları hakkında bir anlatım görüyoruz. Bir sonraki alt başlık olan ‘İdrimi Zamanında Alalah Krallığı’

kısımında (s. 92-107) çok önemli bir hususu teşkil eden Alalah kralı İdrimi'nin faaliyetleri, heykeli üzerindeki kitabesi tercüme edilmeye çalışılmış ve belki de kitabın en önemli kısımlarından birisini oluşturmuştur. Bir diğer alt başlık olan 'Niqmepa ve Halefleri Zamanında Alalah' bölümüne (s.108-116) geldiğimizde Nikmepa isimli Alalah kralı zamanına tarihlendirilmiş bol miktardaki kayıt tetkik edilmiş ve burada anlatılan olaylar hakkında eş zamanlı krallar ile bağlantı kurulup bazı sonuçlara varılmaya çalışılmıştır. Aynı genel başlığın son alt başlığı olan 'Yamhad Krallığı' kısmına baktığımızda (s.116-129) M.Ö. yaklaşık 1800 ile 1600 yılları arasında hüküm sürmüş Yamhad Krallığı zamanında Alalah'ın durumunu görmekteyiz. Alalah kazılarında ele geçen tabletlerin ve civar memleketlerin vermiş olduğu bilgilerin ışığında Yamhad döneminde Alalah, bazı vesikaların tercümelerinin verilmesi ile birlikte incelenmiş, özellikle hangi Yamhad kralı zamanında hangi Alalah kralı faaliyet gösteriyordu bu ifade edilmeye çalışılmıştır.

V. ve son bölüme geldiğimizde çok yararlı olduğuna inandığım 'Alalah'ın Kültür ve Medeniyeti' (s.131-150) başlığını görmekteyiz. Ele geçen tabletler ve deliller ışığında bu genel bölüm de kendi içerisinde sekiz alt başlığa ayrılmış ve ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu başlıklar sırasıyla "Alalah'ın Nüfus ve Toplum Yapısı", 'Borçluların Durumu ve Kölelik Kurumu', 'Alalah Aile Hukuku', 'Alalah'ta Dil ve Yazı', 'Alalah'ta Dini Hayat', 'Ekonomik Hayat', 'Mimari', 'Alalah Seramiği ve Mühürler' kısımlarıdır. Bu alt başlıklarda yine Alalah tabletleri ve civar devletlerin tablet arşivleri karşılaştırılarak, başlıklardan da anlaşıldığı gibi, Alalah'ın sosyo-kültürel durumu ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün devamındaki 'Sonuç' kısmında (s. 151-158) ise anlatılanların bir değerlendirilmesi yapılmış ve maddeler halinde okuyucuya sunulmuştur.

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi yurdumuz topraklarının her karışından bir tarih fışkırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Bunların birçoğu bilindiği gibi aynı derece fazlaca isimden söz edilmeyenleri de sayıca çoktur. Bu kitabın oluşturulması Türkiye'deki eskiçağ tarihçileri açısından sevindirici olmalıdır. Eserin geneline bakacak olursak eğer verilen bazı yer isimlerinin İngilizce tercümelerinden ziyade Türkçe ifadeler ile gösterilmesi daha uygun olabilir. Örneğin 'Qatna' ifadesi yerine 'Katna' ya da yabancı kaynaklarda geçtiği şekil itibari ile 'Niqmepa' Nikmepa olarak yazılabilir. Türkiye'de yazılan birçok makale ve eserde, bu tarzda ifadelerin, sıkça, tercümesinden olduğu gibi aktarıldığı görülmektedir. Yine bir başka örnek sayfa 32'de geçen modern yer isimlerinin (Jabbul=Cebbul) yabancı kaynaklarda geçtiği şekli ile ifade edilmesi Türk tarihçiliği açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Eserin içeriği ve kaynakları

incelendiğinde ise kullanılan dipnotların çok eski olduğu gör÷lmektedir. Bundan dolayı olsa gerek sayfa 152’de geçen “Halep kralı İlim-İlimma’nın oğlu İdrimi’nin anlaşılamayan nedenlerle Emar’a kaçmak zorunda kaldığı” ifadesinin nedeni Halep kralı İlim-İlimma’nın oğlu İdri-mi, ailesini kötü ruhlardan korumak için Emar’da konut edinmiştir. Burada akrabaları ve kız kardeşleri ile yaşamıştır. Ancak burada fazla kalmamıştır. Hurri kralının yardımı ile Alalah’a, Oller’in tarihlemesine göre M.Ö. 1475’te kral olmuştur. (ADAMTHWAITE R. Murray, 2001, “Kings at Emar Before The Hittite Period”, **Ancient Near Eastern Studies**, S. 8, s. 179-194) Yazarın özellikle vurguladığı bir konu olan eserin tam manasıyla mükemmel olmadığı ancak 2. Binyıl kronoloji çalışmalarına katkıda bulunacağı hususunu da özellikle belirtmek istiyorum. Bazı eksikliklerin haricinde konusu itibari ile önemli bir eser olan ‘Eski Yakındoğu Tarihinde Alalah’ isimli kitap, Anadolu’nun unutulmuş bazı değerlerini hatırlatması bakımından, çok gecikmiş bir eserdir. Eski Kuzey Suriye hakkında bilgi edinmek isteyen herkesin okuması gereken bir kitaptır. Umarım bu tarzda eserler zaman kaybetmeden sayısını artırır.